

Maribor je metafora za Slovenijo

Z Mitjo Čandrom po letu in pol, ko je iz Maribora, kjer je programsko podpisoval Evropsko prestolnico kulture (EPK), odšel

PETRA ZEMLJIČ

Likvidacija Zavoda EPK bo kmalu. Je to dokončni pokop blagovne znamke?

"Bojim se, da je. Razumem bojzani, ki so bile v zraku v začetku leta 2013, da bi v Mariboru nastala še ena okorela institucija, financirana z javnimi sredstvi, in bi odžirala denar drugim akterjem. Ne le v Mariboru, to se tudi v celi državi dogaja. Kljub temu se mi je zdela to bržčas usodna napaka. Vsi odločevalci v Mariboru, stara struktura z mestnim svetom na čelu, pa tudi novi župan so enotno zahtevali takojšnji konec institucije Zavod Maribor 2012. Spomniti se moramo, da je mestni svet konec februarja, pred volitvami, zahteval takojšnje zaprtje zavoda, sicer izrazito nerealno, ampak sporočilo je bilo jasno, zavod naj se zapre čim prej. Novo vodstvo je to linijo nadaljevalo in jo zgolj začinilo s poletnimi piarovskimi sporočili, ki so namigovala na kriminalizacijo delovanja v zavodu. Resna refleksija, kako naprej, ni bila opravljena. Danes nič ne kaže na resen institucionalni okvir, s katerim bi dejansko želeli promovirati skupno blagovno znamko, črpati evropska sredstva za kulturo, utrjevati Maribor kot regionalno središče itd. Sčasoma se bo izkazalo, da je to bila napaka. S tem da bi bila nova institucija zaradi spremenjenih nalog drugačna od tiste, ki je izpeljala projekt."

EPK se je iztekel skupaj s vstajami. Kaj je ostalo od leta 2012? Kako po letu in pol, ko ste šli iz Maribora, gledate na epkajevsko zapuščino? Vas kaj moti, boli, veseli?

"Veseli me, da je ogromno iniciativ ostalo pri življenju, čeprav so manj vidne. Stara kavarna in še nekateri prostori, obujeni v 2012, živijo, ostale so Urbane brazde in CAAP, kup drugih projektov. Manjših in tudi večjih, kot sta Festival Maribor in Art Kamp. Problem je, da ni skupne platforme. Ne gre za poenotenje programov, ampak pomoč pri njihovi uveljavitvi, pri njihovem financiranju in promoviranju ter s tem doseganju publike. Tega ni. Zato se zdi, da je vse zgrmelo v neko praznino in da se je v ozadju dogajal poskus restavracije stanja pred EPK. Mislim, da je to zgolj videz, da spodaj le brbota in da je EPK pustil sled v glavah ljudi in da bo to na neki točki privrelo na dan."

Franci Pivec, koordinator delovne skupine za pripravo mariborske kulturne strategije, vas je že kaj poklical?

"Mestno vodstvo me ni povabilo k sodelovanju."

Škoda, da ni ostala kakšna infrastruktura več. Vam je žal, da je od Maksa ostala le luknja?

"Mi je. Maribor je žrtev konjunktura, ki se je spremenila vmes v recesijo. Župan Kangler je odigral poker v stilu vseh odločevalcev v Sloveniji tega časa. Vsi so videli nebotičnike, nove gradnje. Kangler je verjel, da bo vsaj nekaj vzlekel. Maribor je dobil prenovljene Minorite, Vetrinski dvorec, Trg Leona Štuklja, ni pa dobil tistega, kar si je najbolj želel: knjižnico, galerijo in navsezadnje urejeno nabrežje Drave. Ostala je frustracija. Preveč se je poudarjala infrastruktura, premalo pa vsebina in programski nivo te zgodbe. Ker nismo dobili novih stavb, je takoj nastopil občutek, da je zgodba zatavala v praznino. Infrastruktura je pomemben element EPK in tukaj smo realno gledano kljub vsemu povsem pogrneli. Dejstvo pa je, da infrastruktura ni edini razlog, zakaj se EPK dela. Fokus je danes na vsebini. Maribor ne želi izkoristiti dragocenih izkušenj, ki jih je pridobil na evropski ravni. Evropska perspektiva do leta 2020

jasno zastavlja cilje: medsektorsko sodelovanje, vzgoja publike, kultura kot generator razvoja, internacionalizacija. EPK-ji so bili poskusni zajčki EU-ja, to sem šele kasneje dojel, saj so na primerih zadnjih let testirali te principe, ki jih imajo zdaj kot temeljne postulate v vseh evropskih projektih na področju kulture. Dobili smo odlično oceno za to, ker smo vse to uveljavili oziroma se trudili v pravi smeri."

S sedanjim mestnim vodstvom pa niste govorili o tem?

"Vedno sem jasno evropsko usmeritev videl kot trajnostni element EPK. Novo vodstvo se s kulturo ni pretirano ukvarjalo. Bojim se, da so prej začeli razmišljati o naslednjih volitvah kot pa izzivih, ki bi se jih dalo v tem vmesnem času zastaviti."

Vse je na videz tako kot prej

Župan Andrej Fištravec je takoj dal vedeti, da bo s kulturnimi evri bolj na kratko. Trajnostnih programov ni več, denar je bil porazdeljen na več kulturnih postavk, tri odstotke so vzeli vsem.

"Kultura ni prioriteta tega župana in to je jasno povedal s tem, da kulturi ni namenil ustreznih sredstev v integralnem proračunu, nikjer ni jasno povedal, da bo kulturo uvrstil med razvojne prioritete mesta za naslednjo finančno perspektivo, kar je EPK absolutno nakazal - da je kultura generator razvoja. Promet od turizma v Mariboru je s 37 milijonov v letu 2011 narasel na 46 milijonov v letu 2012 in lahko govorimo o devetih dodatnih milijonih prometa. Na šest občinskih milijonov je prišlo deset milijonov od države, ki jih Maribor drugače nikoli ne bi videl. In to po slovitim 67. členu, po izrednem financiranju, kjer se zdaj Festival Lent bori za nekaj deset tisoč evrov, drobiž, če ironično rečem. Maribor je po tem istem členu dobil 10 milijonov v letu 2012 in z neko pametno logiko, dobrim, sodobnim programom bi lahko del te vsote še vedno dobival. Prišel je denar iz Evrope in marsikateri projekt z oznako EPK je uspešno kandidiral na mednarodnih razpisih. Evropa EPK jemlje zelo resno. Po burni, živahni debati pred in med 2012, kjer je imel vsak svojo vizijo, ljudje so bili kritični, eni so pritrjevali, drugi imeli mešane občutke, pa se je v Mariboru zgodilo, da se je konceptualna debata popolnoma ustavila, zdi se, da so ljudje zadovoljni, ker je vsaj na videz tako kot prej. Verjamem pa, da pod površjem navidezne mirnosti vre."

Novi roman Aleša Štegra ste že prebrali?

"Seveda. Sem urednik, spet se ukvarjam s knjigami. Pomembno je, da je Aleš Šteger dal sporočilo o negibnosti, o tem, da je vsakršna sprememba nezaželena, ker posega v obstoječa razmerja moči na sceni. To je ključno sporočilo za celotno Slovenijo, res pa je, da je Maribor metafora za Slovenijo, da so tu stvari dostikrat bolj potencirane in podobno, kot so bile vstaje, po moje edine prave, v Mariboru, nabite z emancipatoričnim elementom, je tu izrazita tudi negibnost, le da se ne bi kaj spremenilo, da bi isti igralci ostali na sceni. Mogoče je tudi v tem razlog, zakaj si Maribor ne želi dodatnih evrov iz Ljubljane ali Evrope, ker nujno s tem prihajajo novi igralci na sceno, nove ideje in nujnost, da se ruši obstoječi monopol."

EPK v Mariboru postaja vse bolj Mrlakenstein, tisti, Ki Ga Ne Smemo Imenovati.

"Ljudje se izrazito bojijo za svoj vrtiček, raje imajo mir, kot da bi tvegali spopad. EPK je za marsikoga bil tujek, vrtnec, mnogi pomembni akterji na sceni so pri sebi tuhtali, da je

(Tit Košir)

"Maribor je mesto z izrazito stopnjo odseljevanja, vsi kazalci so slabi"

tudi takim, ki so vseskozi živeli in še živijo v Mariboru. Najmanj nespodobno je nekomu očitati, da je odšel iz mesta, hkrati pa si mu dal sam brco v rit. To govori zgolj o strahu in nelagodju ob ljudeh, ki prihajajo s svežimi idejami. Maribor si je na tej točki sam spodrezal noge."

Maribor po EPK-ju?

"Maribor je mesto z izrazito stopnjo odseljevanja, vsi kazalci so slabi. Kultura je kljub vsemu ena redkih realnih priložnosti. Ne kot nekakšna družbena nadgradnja za čase, ko bomo imeli dovolj materialnih dobrin, ampak kot dejanska mobilizacijska sila."

S koliko hobotničarji, kot jim pravi Aleš Šteger, pa ste imeli vi opravka v letih 2010, 2011, 2012?

"Nobena politika nas ni podpirala. Vsak politik je imel svoje ambicije. Vsak župan, vsak minister, vsak državni sekretar. Vsi so poskušali na mehke način pritiskati. Sem pa ponosen, da smo zgradili dober program in nismo, kot mi je marsikdo tu rekel, naj naredim, nadgradili obstoječe ponudbe. Tenzija igralcev pa je bila, da se razdeli denar za nagradno, ne pusti pa manevrskega prostora za Ključne mesta, Terminal 12, Urbane brazde etc."

Modrost Vladimirja Rukavine

EPK je odšel iz mesta, pojavilo se je vprašanje izvedbe Festivala Lent. Je to edini kulturni konstantni element tega mesta? Je Maribor Festival Lent?

"To vprašanje je na neki način pre-dimenzionirano, po drugi strani pa razumljivo. Festival Lent je v konceptualni krizi že nekaj časa, tega se zaveda tudi Vladimir Rukavina, ki mi je že leta 2010 govoril o tem, da mora programsko vodenje predati naprej. Takrat je omenjal Davida Brauna kot naslednika. To se mi je zdela dobra ideja, zakaj se to ni zgodilo, ne vem. Vem, da je težko zapustiti svojega otroka, je pa še težje gledati njegovo agonijo. Adut Lenta je njegov največji problem, to je ta karnevalskost, o čemer so mediji pisali. Niso vse vsebine slabe, Lent ima dobre točke. Vse je le natlačeno v isto škatlo, ni diferencirane ponudbe, večina ljudi ne loči med vrhunskim jazz koncertom in tistim,

kaj je zabava. Skušali smo nagovoriti različne družbene sfere, ne pa zmešati enolončnico in računati na dvotedensko rajanje po mestu, potem pa Maribor zapreti. Lent je s karnevalom pred dvajsetimi leti bil svež veter, zdaj pa ima vsako mesto poletni utrip, Maribor pa še zmeraj živi v nekih preteklih časih. Zadeve se še dajo rešiti, ampak zgolj radikalno, z novim programom in vodstvom. Stvar modrosti Vladimirja Rukavine je, ali bo zmogel to gesto ali pa bo eden od pogrebcev lastnega otroka."

Še imate kaj ambicije okrog kulture v Mariboru?

"Nekaj projektov že snujem."

Kam pa greste, ko pridete sem?

"Po mestu, grem do Anderliča in obiščem prijatelje. Meni je Maribor ogromno dal, v osebnem in profesionalnem smislu."

Refleks starega

Ali debatirate kaj o Mariboru v Ljubljanskem Penu na primer z Dragom Jančarjem, ki je deloval aktivno tudi v letu 2012? Kako gledate nazaj?

"Velikokrat se pogovarjamo. Prav o tem, kakšna priložnost se po EPK-ju zamuja. Marsikaj se je zgodilo leta 2012, to ni bila izgubljena priložnost, kot mnogi pravijo. Z EPK-jem se je poskušalo na lahko obračunati, celo ga kriminalizirati kot leglo zla. Refleks starega je v Mariboru zelo močan, upam pa, da je vse več tistih, ki ne verjamemo tistim za šankom, da se v Mariboru nič ne da. To je le pretveza, da eni in isti hodijo po banketih, da eni in isti črpajo javni denar in da veljajo za nekakšne razsodnike javnega življenja v mestu. Največji problem je, da ni artikulirane refleksije. Sam si štejemo za plus, kljub temu da sem bil kdaj tudi jezen, da so imeli ljudje pogum, da me kritizirajo. Kakor me razveselijo neznanzi, ko mi na ulici danes čestitajo za opravljeno."

Boste kdaj napisali Odpusti 2?

"Verjetno bom, a ne vem še, v kakšni obliki. Rad bi, da mine dovolj časa. Slaba volja me je minila, čutim notranje zadovoljstvo ob vsem, kar je bilo narejenega."